

Középuteza, **STEIN J.** könyvkereskedése

Az első vád, mely ellenem ő általa intéztetett, hogy azon körülményt, miszerint tévfogalmak léteznek a legmagasabb körökben, én a mostani kormánynak tulajdonítottam volna, — pedig én azt nem mondtam, — hanem azt mondtam, hogy azon elvek, melyek irányadókul a királyi trónbeüzében előadattak és melyek iránt észrevételeimet előadandó leszek, azon tévfogalmaknak tulajdonították, melyek a kormány körében léteznek. Alkotmányos tárgyalásnál másról mint a kormányról szólni nem lehet, és mikor én ily tévfogalmakról szóltam, melyek a kormány körében léteznek, természetesen csak nézetkülönbséget értettem, mert ha pl. e háznak egyrésze, a másiktól vagy a kormánytól eltérő nézetben van, igen természetes, hogy egymástól eltérő nézeteiket tévének tekintik tartják. E részben tehát én a vádat, mely ellenem intéztetett, el nem fogadhatom: mert a létező kormányt csak annyiban érintettem, hogy tévfogalmak vannak, de hogy oly tévfogalmakat, aka-

zott volna másoknál is, azt nem említettem. (Ugy van!)

Egy második súlyos vádat intézett a képviselő ellenem az által, midőn azt mondta, hogy a hasonlatosság, melyet Carthago történelméből hoztam fel esetlegesen érvül, itten helytelen hozatott föl. Ebben, ha csakugyan úgy érintetem volna a dolgot, mint ő mondja, igazsága lenne neki, mert tudom, hogy a mi viszonyunk Felsegés urunkhoz nem az, mely volt hajdan Carthago és Roma közt. Ezen példánál azonban hozzá tettem azt, hogy ez áll a felirati javaslatra is, ha a viszonyainkra nem áll „béke és háború” szavak helyett a „közjogi kérdések kiegyenlítését és ki nem egyenlítését” tesszük. Nem használtam én a hasonlatosságot oly értelemben, minőt neki t. követársam adott. (Ugy van!) és így e vádat sem fogadhatom el.

Köszönettel ismerem el, miszerint annyi elismeréssel méltóztattott t. követársam előadásomról megemlékezni, hogy t. i. előadásom, habár szigorú volt is, a logica szabályaiból folyt. En a logica szabályai alatt az ész szabályait értem, és midőn ezek szerint okoskodom, ha a t. követ ur azt cynismusnak nevezi, arról nem tehetek. (Eljenzés és taps.)

B. Vay Béla pártolja tökéletesen a választási felirati javaslatot. Szépen átgondolt beszédében meglegen emel szót a megyék helyreállításáért, melyek a törvényes megyék nélkül tanácskozó országgyűlést várnak nevezi bástyák nélkül. E beszédet jövő számban közölni fogjuk.

Az elnök erre felolvastta az ülést.

Legközelebbi ülés: febr. 19-én d. e.

B. Eötvös József beszéde

a képviselőház febr. 16-iki ülésében.

Azzal kezdem beszédemet, hogy én a ház asztalán fekvő felirati javaslatot nem foglaltam el, mert abból bizonyos dolgokat kimagyarázni lehet, de általánosan elfogadom, minden részleteiben. (Hozzászólások.)

Elfogadom azért, mert magában foglalja mindazt, mit jelen helyzetünkben kimondanunk kell s lehet. Okain, éppen nézetemben fekszenek jelen helyzetünkről, s azért megengedi a t. ház, hogy e nézeteimet előadjam. (Halljuk). Talán soha törvényhozás annyi s ily fontoságú kérdések megoldására nem hivatott fel. Feladatunk, ha azt Európa más törvényhozásával hasonlítjuk, csakugyan rendkívüli. De ép oly bizonyos, hogy miután mindezen kérdések eldöntése főképp a köztünk s a birodalom között fennálló viszonyok helyes meghatározásától függ, az, a mi feladatunk legnehezebb részét képezi, nem új, hanem ugyanazt törvényhozásunk századokon át feladatának ismerte, azon folyvást dolgozott; majd azon időszakból, melyben a felső uralkodóház Magyarország királyi székét elfoglalta, a nemzet főbb törekvései mindig arra voltak irányozva, hogy az ország állami önállása csorbát ne szenvedjen, s hogy mindazon ügyekben, melyek a birodalmi ügyekkel összekapcsolódnak, fogva Magyarországra is fontos-sággal bírnak, hazánkban azon befolyás biztosítását, mely azt, mint az összbirodalomnak nem tartomány, hanem hasonjón tagját megilleti.

Feladatunk, hogy bizonyítsuk, hogy egyes esetekre hivatkozunk. A törvényeknek száma, melyek a magas portával kötött békekötésnek, a portához a császári követ mellé egy magyar kúldetéséről szól, melyekben ígértetik, hogy a Felsőházi hadi s udvari tanácsában magyar tanácsnokokat, s diplomatiájánál magyar embereket fog alkalmazni, fölment ezen állítás bizonyításától, s kétségtelen, hogy a nemzet e részben soha nem változtatta nézetét, és ugyan-e célok felé törekszik most, melyek törekvéseinek mindig céljai voltak.

Nem azért hozom föl ezt, hogy a múltból azon siralmak emlékeit újítsam meg, melyek ugyszólván egész alkotmányos történetünket képezik, de miután nehéz feladatunk megoldásának első feltétele meggyőződésünk szerint annak helyes fölfogása, azon aggodalmak megnyugtatólása is, melyekkel sokan jelen törvényhozásunk határozatainak elébe néznek, jó, ha kitüntetjük, miként az, a mire a fejedelem által fölszólítottánk, csakugyan az, mit törvényhozásaink századokon át legfőbb feladatának ismeretek, s hogy így, arra, hogy e feladatnak eleget tegyünk, nem szükséges eltérni az elvektől, melyeket törvényhozásunk eddig követett.

Nem a feladás, melyet a fejedelem megnyitó beszédében előkbe tűzött, hanem csak helyzetünk új, s ha azt tekintjük, főképp két körülmény tűnik fel:

1-ör az, hogy a nemzet, mely eddig, midőn a viszonyokra — melyek Magyarországot s a birodalmat közösen érdeklik, s melyekért vérével s vagyonával áldozott — az őt megillető befolyást s vezetelt, kitérő válaszokkal utasított el, most a fejedelem által ezen viszonyok tisztázásához fel-szólítottatik.

2-ör az, hogy a birodalom minden országai alkotmányával ajándékoztattak meg, s hogy emel-fogva a köztünk s a közöttük fennforgó kérdések eldöntésére, nem — mint előbb, csak a magyar nemzet s királya közötti egyetértés szükséges, hanem hogy arra most a birodalom népeinek megegyezése is kívánatik.

És nem szenved kétséget, hogy ezen változások az előttünk álló feladásra nagy befolyást fog-nak gyakorolni, de az meggyőződésünk szerint ab-ban áll, hogy a megoldás az által könnyebbé válik.

Mi az elsőt illeti, magában világos, hogy ily fontoságú kérdések megoldása csak a törvényho-zás minden tényezőinek egyetértésével oldható meg.

Hasonló nézetem azon változások befolyásáról is, melyek a birodalom alkotmányos viszonyaira néz-ve történtek.

Sokszor hallottam, miként helyzetünk legfőbb nehezégei Ausztriának alkotmányos átalakulásából származnak. De saját meggyőződésünk az ellenkező.

Megengedem, hogy azon viszonyoknak hely-reállítására, melyek hazánkban 1848 előtt léteztek, a birodalom alkotmányossága által lehetetlené vált; megengedem, hogy jelen zavarainkból hamarabb bontakozhatnánk ki, ha erre csak a nemzet s ki-rálya közötti egyetértés lenne szükséges, ki azt, mi-re a magyar nemzettel megegyezik, mint Ausztria abszolút uralkodója a birodalom másik felében meg-parancsolhatná, s hogy hamarabb juthatnánk oly valamire, mit kiegyenlítésnek nevezünk; de hogy ezen ugynevezett kiegyenlítésnek nem volna s nem lehetne állandó eredménye, arról szintén meg va-gyok győződve, s bátran kimondom, miszerint vi-szonyaink békés kiegyenlítésének lehetősége csak azon napon kezdődik, melyen a fejedelem bölce-ségében azon abszolút hatalomról, melyet ezen or-szágok fölött gyakorolt, önként lemondott, s mi-ként azon napon, melyen Ausztria népeit egy való-ságos alkotmány élvezetében látom, oly alkotmány élvezetében, mely a 13. §. helyett a kormány fe-lelősség elvét foglalja magában, hogy azon naptól kezdve, — mondom — melyen a birodalom népei valóban az alkotmányos népek sorába léptek, a kö-ztünk s közöttük fennforgó kérdések kielégítő meg-oldása, meggyőződésünk szerint, már csak az idő kér-dése lehet. S hiszem ezt azért, mert azon pillanat-ban, melyben a birodalom két fele egyaránt alkot-mányossá vált, a közöttük létező ellentét megszűnt, a családások főképp eltávolítottak, s a biro-dalom két felének népei között a legnagyobb érdek-egység támad.

Az utolsó három századnak története egy a harcmezőn s tanácsstermekben folytatott hosszú küzdelem: de családok, ki az osztrák kormány-nak alkotmányuk elleni törekvéseiben, melyek ezt okoz-ták, a birodalom egysége utáni törekvéseket keres. A birodalom egységének eszméje, úgy mint maga az osztrák birodalom fogalma, — mely tulajdonké-pen csak akkor támadt, midőn fejedelmi családunk a római császárság címéről lemondott, és a hos-zsu küzdelem, melyek alatt hazánk annyit szen-vedett, — csak az abszolutizmus és alkotmányosság-nak harca, melyet folytatva nemzetünk története másokétól legfeljebb azon szívósságban különbözik, melylyel alkotmányának minden részleteit védel-mezi.

Azon perctől, melyen a fehérvégi ütközet után Csehországnak szabadsága elenyészett, s az alkotmányos jogok, melyekkel az örökös tartomá-nyok hajdan bírtak, tiszta formásággá törpültek, és a magyar király, ki egyszersmind a tartomá-nyok fejedelme volt, ott korlátlan uralkodásra ju-tott, királyainknak — vagy legalább kormányainknak törekvései arra voltak irányozva mindig, hogy az örökös tartományokban birt abszolút hatalmukat Ma-gyarországra is kiterjesszék. 1791-i törvényünk híres szavai: „ne Hungaria ad normam aliarum pro-vinciarum gubernetur”, melyet Lajthán tuli szomszé-daink ellenséges indulatuk bebizonyítására annyis-zor felhoznak, csak a nemzetnek ünnepélyes vála-sza azon folytonos törekvésekre, melyeknek célja az volt, hogy hazánk ad normam aliarum provin-ciarum, azaz, abszolút rendszer szerint kormányoz-tassék.

Az ellentét s küzdelem a dolgok természeté-nek kifolyása, mely szerint minden hatalom terjesz-kezői törekszik, s én teljesen meg vagyok győző-dve: miként ha az előbbi viszonyok megújulhatná-nak, és lehetséges lenne, hogy Magyarország al-kothmánya visszaállítván, a birodalom többi tarto-mányai ismét abszolút rendszer szerint kormányoz-tassanak, e viszonyoknak ismét ugyanazok lennének következményei. Nem, mert az abszolutizmus terjeszté-sét a fejedelem érdeke kívánja, kinek a legszaba-dabb alkotmány is mindig több és nagyobb joga-tat ad, mint melyeket a legkisebb emberi egyé-niség teljesen gyakorolni képes, de mert ezt kíván-ja érdeke azoknak, kik abszolút országban a feje-delem nevében kormányoznak, s hatalmukat saját érdekeikben mindig terjeszteni iparkodnak.

Mig a birodalom egyik felében ily elemek uralkodnak, az egység utáni törekvések nem szün-hetnek meg soha, s pedig azért nem, mert tagad-hatlanul érdekeikben fekszik a bürokratizmusnak, hogy abszolút hatalmát, melyet a birodalom egyik felében gyakorol, a másikra is kiterjessze. De mihelyt az alkotmányosság elve a birodalom minden részeire kiterjesztett, az okkal, melynek minden, hazánk ön-állása ellen irányzott kísérleteket tulajdoníthatni, meg fognak szűnni a kísérletek is.

Nem fekszenek azok sem a fejedelem érde-keiben, ki ha a Lajthán tul is alkotmányos népek fe-llett uralkodik, Magyarország beolvastása által nem nyerne semmivel több hatalmat, mint melyet mint alkotmányos király hazánk felett gyakorol; sem Au-ztria népeinek érdekeiben. Sőt miután az önállás, melylyel Magyarország saját ügyeit kormányozza, a birodalom másik felének hasonló állását föltéte-lezi; biztosan előrelátható, hogy saját jogaink vé-delmében Ausztria alkotmányos népeinek támogatá-sára számolhatunk mindaddig, míg az a birodalom hatalmi érdekeinek veszélyeztetése nélkül lehetséges.

Tagadhatlan, hogy ez utóbbit tekintet Ausztria

népei előtt nagy fontossággal bír. Nem csak a ter-mészeten önzert, melyért semmi nép az egyszer elfoglalt állásból lejjebb szállni nem akar, de a bi-rodalom anyagi érdekei, melyek annak hatalmi ál-lásával a legszorosabb kapcsolatban állanak, meg-magyarazzák, hogy Ausztria népei e tekintetben min-den egyebet alárendelnek; csak egy van, mit azok, kik ezt kiemelve, ebből érdekeik ellentétét akar-ják kimagyarázni, elfelejtették, s ez az, hogy azon perctől, midőn a birodalom mindkét fele alkot-mányosul bir, s Magyarország befolyása a biro-da-lom közös ügyeibe biztosítva van, e részben is a legnagyobb érdek egység létezik.

Kétségtelen, hogy ez eddig nem volt így, s hogy a birodalom hatalmi állásának, melynek fel-tartásáért a nemzet annyiszor ontotta vérért, hazánk-ban nem nagy fontosság tulajdoníthatott.

Miután a birodalom hatalmi állása nem csak nem Magyarország érdekeiben, de sokszor ellentét-kben használtatott, s a tapasztalás azt mutatta, hogy al-kothmányunkat soha nagyobb veszélyek nem fenye-gették, mint valahányszor a birodalom külső meg-támadásoktól biztosnak érezte magát, természetes, ha ezen ország a birodalom hatalmi állásáért nem lelkesült, sőt ha egyesekben azon meggyőződés tá-madt: hogy a birodalom hatalmi állásának fentar-tása nem fekszik érdekeinkben, de éppen oly bizo-nyos az, hogy mihelyt e természetelleni megválto-zik, meg fog változni az állás is, melyet nemze-tünk e tekintetben el foglalt.

Mert miután azon kapcsolatok, melyek e hazát a birodalom tartományával a sanctio pragmatica értelmében összekötik, felbontani nem akarjuk, s mig ezen viszony megmarad, az állás, melyet nem-zetünk Európá népei között elfoglalt, a birodalom hatalmi állásától függ.

Miután ennek fentartása anyagi érdekeinkkel is a legszorosabb kapcsolatban áll, s ha a multa tekintünk, nemzetünk a hatalmi állás megszerzé-seért, legalább épp annyit tett, mint a birodalom bármely más népe, ha a jövőre hazánkat főképp a keleti kérdés megoldásánál legalább épp annyi ve-szély fenyegeti, mint a birodalom bármely más részét:

én nem láthatom át, miért viseltetnek nemze-tünk a birodalom hatalmi állása iránt kevesebb ér-dekkel, mint más nemzetek, azon viszonyok iránt, melyek külső állásunk felett határozzók?

Legyen az önzés, melyet elleneink szemünkre hánynak, még nagyobb, legyen a szívósság, mely-lyel alkotmányunkhoz ragaszkodunk, még oly ki-méletlen, legyen nemzeti büszkeségünk még oly ha-tártalan azon pillanathban, melyben a birodalom kö-zös ügyeinek kormányzására a hazánkat megillető befolyás megadatott és biztonságot nyertünk az iránt, hogy a birodalom hatalmi állása saját önállá-sunkat és alkotmányunkat veszélyekkel nem fenye-geti; mindazon tulajdonok, melyeket elleneink szem-ünkre hánynak, csak azon erélyt fogják nevelni, melylyel a birodalom hatalmi állását védjük, és a magyar nemzet éppen mert büszke, nem fogja tűrni, hogy a birodalom, melynek felét képezi, gyenge legyen. Nem, mert a nemzet nagylelkisége, melyre, valahányszor arra szükség van, mindig hi-vatkoznak, ezt úgy hozza magával, nem, mert a magyar nép áldozatokra kész, de mert érdekeink kívánják, s most századunkban nincsen nép, mely legfontosabb érdekeinek nagy áldozatokat hozni kész ne lenne.

Áldozatokról szóltam, nem akarok félreértetni. Meggyőződésünk szerint a magyar nemzet kész vé-rével s vagyonával áldozni királyáért s a hazáért, de nem készül áldozatokat hozni alkotmányából, s mi engem illet, ez saját érzelmem is.

Nem látom által: miért kellene a birodalom hatalmi állásának fentartására mindig csak Magyar-orzágnak áldozni; miért kellene a magyar nem-zetnek többet áldozni, mint másnak, miért nem kö-vetelhetne saját érdekeiben ő is áldozatokat mások-tól, s mert azt nem látom át, nem is érzem maga-mat feljogosítva, hogy hazám alkotmányos érdekeit, nemzeti önállásunkat bármily érdekek fölál-dozzam.

Azonkívül a kegyelet, melylyel egy rég fenn-állt birodalom iránt viseltetünk, s azon felebaráti szeretet, melylyel saját érdekeinket másokért felál-dozzuk, nem is azon alap, melyen egy nagy bi-rodalom hatalma felépülhet.

Mi, kiket Magyarország népe, és nem más választott képviselőik, csak Magyarország érdekeit s nem másokat tarthatunk szem előtt.

Első kötelességünk tehát hazánk számára kö-vetelni mindazon önállást, melyet nemzetünk törvé-nyeink értelmében igényelhet, s mindazon szabad-ságot, mely Európá egyik legrégebbi alkotmányos népét megilleti.

Kötelességünk követelni, hogy miután Magyar-ország soha a birodalomnak alárendelve nem volt, hanem az 1791-diki törvény értelmében szabad, külön alkotmányos bíró ország, hazánk számára a kellő befolyás biztosításának, mindazon viszonyok elhatározásában, melyek a sanctio pragmaticával felváltat közös kötelességekből folynak.

Kötelességünk örökölni a felett, hogy a meny-nyiben a megváltozott körülmények egyes intézke-déseket tennének szükségessé, melyek az eddigi gyakorlatiáktól eltérnek, Magyarország önállása ez ál-tal ne veszélyeztessék, s mint eddig volt, ugy ezen-tal ne a birodalomnak tartomány, hanem annak hasonjón fele maradjon.

Csakhogy midőn e kötelességeket teljesítjük, nem feledhetjük el, hogy saját szabadságunk leg-biztosabb garantíáját csak a birodalom minden népei-nek alkotmányos szabadságában kereshetjük, s hogy azon befolyásnak becsé s haszna, melyet a birodalom közös ügyeinek kormányzására nyerhe-tünk, az összbirodalom állásától függ, s hogy így habár legfőbb kötelességünk, melynek minden egyebet alárendelünk, csak hazánk minden érdekei-nek biztosításában találjuk, nem biztosíthatjuk sa-ját érdekeinket a nélkül, hogy egyszersmind a bi-rodalom érdekeit ne tartanók szemünk előtt.

Valamint addig, míg a birodalom másik felé-ben abszolút rendszer uralkodott, hazánk alkotmá-nyos léte s a birodalomnak kormánya természetes ellentétben állottak egymással, valamint akkor, mi-dőn a birodalom hatalma egész Európában minden abszolutizmus támaszának tekintetett, s a magyar nemzet azon viszonyokban, melyek a birodalom minden országait közösen érdeklik, minden befo-lyástól kizárattott, legfőbb királyai iránti bűnből ki-zárhatott a birodalom hatalmi állásának fentartá-sáért, így azon pillanathban, midőn az alkotmányos-ság a birodalom minden részében biztosítva, min-denben, minek fentartásához erőnkkel járultunk, jo-gos befolyásunk elismeretetik, a káros ellentét okai, s velek maga az ellentét elenyészik, s éppen érde-keink azon nygvanazonossága az, miben én az elő-ttunk fekvő nagy kérdések megoldhatóságának lehe-tőségét, sőt bizonyosságát látom.

Mert miután a birodalom, mely alakulását nem az erőszaknak, hanem szerződéseknak köszöni, s csak azon szövetség által tartatott fel, melylyel a legnehezebb időben a jogfolytonosság elvéhez ra-gaszkodott, ezentul is csak a jog alapján állhat fenn biztosan, s miután századunkban, midőn a korlátlan hatalomnak azon foka, mely egy nagy birodalomnak kényszer általi fentartására szükséges, lehetetlené vált, a birodalomnak felszámolható egy-üt maradását, csak minden népeinek közös szabad-sága s azon meggyőződés biztosítja, melylyel az összbirodalom minden része a közös egészhez ra-gaszkodik, mert benne látja legfőbb érdekeinek tá-maszát; meg vagyok győződve, hogy az, mit a bi-rodalom jól felfogott érdekei s e nemzet megnyug-tatása egyiránt kíván, az végre léteztetni fog.

A fejedelem ekkint fogta föl magas föladatát, s midőn trónbeszédében azon határozatát vetlünk közölte, fölbi, hogy e dicső munkában, mely egy nagy birodalom alkotmányos szabadságának meg-alapítása, segédei legyünk, kötelességünkkel tevé, hogy tisztán s őszintén fejezzük ki nézeteinket, azon módok iránt, melyek által ezen szándéka meggyőződésünk szerint elérhető. S mert azon föl-irati javaslat, mely a ház előtt fekszik, ezen köte-lességnek megfelel, ez az, miért én ezt egész ki-terjedésében elfogadom, mint olyat, mely magában foglal mindent, mit e pillanathban kimondanunk kell és lehet, s mert midőn föliratunk a sanctio prag-matikát fogadva el kiindulási pontul, kiemeli ezen alapszerződésünk célját, mely a növekedésűdésen kívül az vala, hogy „a megalapított trónörökös-rendje szerint egy közös uralkodó alatt álló, s fel-oszthatlanul s elválaszthatlanul együtt birtoklóan országok és tartományok együttes erővel könnyeb-ben s biztosabban ellenállhassanak minden külső s belső ellenségnek”, s mikor ünnepélyesen ki-mondja, hogy „e célzának biztosítására mindazt hi-ven teljesítendjük, a mit kötelességünk parancsol, s hazánk közjára kíván”, s midőn elismeri, hogy „léteznek oly viszonyok, melyek Magyarországot, s az ő Felsege uralkodása alatt álló többi tartomá-nyokat közösen érdeklik, kijelenti, miként igyeke-zetünk oda lesz irányozva, hogy e viszonyok meg-állapítására s mikénti kezelésére nézve oly határo-zatok jöjjenek létre, melyek alkotmányos önállá-sunk s törvényes függetlenségünk veszélye nélkül a célzának megfelelnek, s hogy haladék nélkül hoz-záfogunk egy e tárgyra vonatkozó javaslat kidolgo-zásához”; kijelöltük azon elveket, melyek meggyő-ződésünk szerint hazánk jólétének s a birodalom hatalmi állásának egyedül biztos alapját képezik, s kinyilatkoztatunk készségünket mindenre, mit al-kothmányunk iránti hűségünk enged s a birodalom közös érdeke kíván.

Hangzatosabb szavakkal élhetünk volna, és szebb szókötésekben mondhattuk volna ki hiva-gunkat s a hálát, melylyel a fejedelem iránt visel-tetünk, de nem mondhattuk volna ki azokat tisz-tában, s oly módon, mely érzelmeinket hűbben fejezi ki.

Tovább vettem igénybe a tisztelt ház figyel-mét, mint önök s magam is óhajtottam. Szolgáljon mentségemül a pillanathnak fontossága. — Hazánk jóléte, a birodalom állása, s az alkotmányos elvek-nek szilárd megállapítása Európá ezen részében talán e törvényhozás határozataitól függ, s az elő-ttunk fekvő felirat első nyilatkozatunk. Tartozunk ezen felvilágosítással a nemzetnek, mely legfonto-sabb érdekeit kezünkbe tette le, s tartozunk azon népeknek, kiknek fejedelmünk egysége által szoros kapcsolatban állunk, kiknek egyetértése nélkül az előttünk fekvő fontos kérdések megoldása lehetet-len, s kinek az egyetértés semmi által sem esz-közölhetik előbb, mintha azon nézeteket, melyek Ma-gyarország törvényhozását vezetik, teljesen ismerik.

Azonkívül van még egy ok, mely engem a felszólalásra indított, s az az: mert ha mindent el-felejtünk, mi a birodalom Lajthán tuli felének

alapját és igazolását a magyar nemzetnek azon állhatatos elhatározása, melylyel hazájának törvényes önállóságát és függetlenségét fentartani igyekezik. — Ha az austriai birodalom eszméjének Lajthán teli értelmezéséből azon következtetés vonatik: hogy a birodalom az állam magasabb érdekei előtt minden más tekintetnek, hazánk jogainak, törvényeinek, államszerződéseinek s érdekeinek háttérbe kell vonulni, akkor ez eszme magyar értelmezésének egyenes jogszertű következtetése az, hogy Magyarország kétségen kívül tartozik a monarchia jó-létének és biztonságának fentartásához legjobb tehetsége szerint teljes erejével hozzájárulni, de csak azon feltételeknek, melyek alatt, és azon célnak, a melyért a monarchiába lépett, t. i. saját létének, jólétének s alkotmányának épségben tartása mellett, és a feltételeknek feláldozása más ugynevezett magasabb állami szempontok és érdekek tekintetéből nem igényelhetetik tőle, nemcsak azért, mert az a birodalom biztonságának, jólétének fentartására nem szükséges, hanem azért, mert ez áldozat által egyenesen azon cél hiúsíthatók meg, a melynek elérése végett Magyarország a felsőes austriai házból származott dicső uralkodóinak mély tisztelettel és határtalan bizalommal meghódolt. Ez volt nézetem szerint öseinknek hite és vallása mindig; — ez az ősi magyar politikának alapja és iránya, s jogalapja azon felirati javaslatnak is, mely a ház asztalán fekszik.

Az eszmék, melyeken ekkép végig menve azokat való mértékűre leszállítani igyekeztem, t. i. a pragmatica sanction kitágított jogalapjából következtetett birodalmi egység, nagyhatalmi állás, közös ügyek tárg értelmezése és a Lajthán teli tartományok alkotmányos lételének figyelembe vétele képezik azon eszmefonalat, melynek kézbe tartásával a legmagasabb trónbeszéd, midőn bennünket arra szólított fel, hogy az oct. és febr. határozmányokat országgyűlési tárgyalás alá vegyük, már előre is határozottan kijelenti: miszerint az 1860-i oct. 20-ki diplomában körvonalozott közös ügyeknek közös alkotmány szerinti kezelése a birodalom egységes létének és hatalmi állásának elutasíthatatlan követelményévé vált, mely előtt minden egyéb tekintetnek háttérbe kell vonulnia, és vegye a korábbiaktól némileg ugyan különböző alakban s más indokokból, de a dolog lényegére nézve most is ugyanazon követelést intzi hozzánk, mely az 1861-i országgyűléshez intéztetett.

Ez áll a trónbeszédnek másik részére is, mely az 1848-ki törvényekről szól.

Azoknak alaki érvényessége elismerve van, de életbe lépésük ugyanazon indokokból szorgalmaztatik mint akkor, és így e tekintetben is áll a mit előre említettem, hogy a koronának közjogi legfőbb kérdéseink érdemében eddig felállított követeléseit lényegükre nézve most is továbbra is fenntartatnak. Először az előadottakban aggodalmait, melyeket a királyi trónbeszéd, némely tételei bennem keltettek s ezt annál jogosabban tettem, mert meg vagyok győződve, hogy ez aggodalmakat a nemzetnek nagy része, hogy ne mondjam, összessége osztja. (Élénk tetszés.) Nem tagadom, hogy helyzetünk az előadottak szerint nyomasztó és aggodalmas, de más részről ösztönözéssel kimondom, hogy nézetem szerint az nem reménytelen.

Igaz, hogy a korona felállított követeléseinek egy lényeges részét sem adta fel, csak más alakban terjesztette elő; igaz, hogy jogos teréről nem léphet vissza az országgyűlés sem, melynek nem szabad feladni a nemzet jogait, hanem komoly elhatározással kötelessége mindaddig védeni, míg biztosításukat kieszközölje; de már maga azon tény, hogy a korona követeléseit módosított alakban terjeszt elő, és azon indokok, melyekből a követeléseit szorgalmazza, végre azon körülmény, hogy követeléseit már most országgyűlési tárgyalás és elintézés végett terjeszti elő, oly irányt és szellemet tanúsít, s hazánk iránt oly kegyelmes indulat-járól biztosít ó cs. kir. Felségének, mely szükségképpen bizalmat terjeszt és azon reményre ébreszt, hogy ha lehet, és én óhajtom, hogy lehessen, s hiszem, hogy lehetend, módot találni arra, hogy azon célok, melyeket a korona felállított követeléseivel elérni kívánhat, tudniillik a monarchia biztonsága és jólétének az általi megszilárdítása, Magyarország jogainak, önállóságának, függetlenségének csonkítása nélkül elérthessenek. — Akkor a korona sem fog megmásíthatatlan felállított követeléseire ragaszkodni, melyeket különben sem lehet célként, hanem csak a cél elérésére vezető eszközöknek tekintenie. (Helyeslés.) Azon remény, melyet e részben táplálók, oka annak is, hogy noha aggodalmait előterjeszteni bátor valék, és mindamellett, hogy ezen aggodalmait a felirati javaslat több helyen éleken, határozottabban óhajtottam volna kifejezteni, abban mégis részéről teljesen megnyugszom, és úgy, a mint előterjesztetett, a felirati javaslatot pártolom. (Helyeslés.) Mert ezen felirati javaslat Felséges urunk iránt tartozó tiszteletteljes mérsékelt és mégis a tárgy fontosságának megfelelő, nyílt, férfias komoly modorban magában foglalja, kifejté és érinti mindazon aggodalmakat; szól a bizalom és remény hangján, melyeket én is kifejezni óhajtok. És nyílt őszinteséggel kijelöli, kiegyengeti, továbbra is nyitva tartja az utat, melyen Felséges urunk a kiegyenlítés nagy munkáját sikerrel eszközölésbe veheti. — Ezen ut nézetem szerint az egyetlen, mely kielégítő sikerre vezethet: a jog-

folytonosság üsvénye, az 1848-ik esztendei sarkalatos törvények visszaállítása (Helyeslés) a felelős ministerium, és hatósági önkormányzat. (Hosszan tartó éljenzés.)

Említettett itt, hogy ezen törvényeknek előleges átvizsgálás nélkül való visszaállítása lehetetlen. — Engedje meg a t. ház! hogy kísérlet tegyek behívására, hogy e törvényeknek revisio előtti visszaállítása először elkerülhetetlen; másodsor, hogy ezen törvényeknek a visszaállítás előtti átvizsgálása a magyar országgyűlés részéről politikailag lehetetlen, és harmadsor, hogy közjogi kérdéseink kiegyenlítésére ezen törvényeknek visszaállítása igen célszerű, szükséges. (Halljuk!) Elkerülhetetlen a 48-ki törvények visszaállítása, mert az 1790. 3. t. cz. az örökös királynak ünnepélyes megkoronáztatása előtt csupán az országnak alkotmányával megegyező kormányzást engedti át; törvény pedig, és így a fenálló törvénynek csupán az új törvény által lehető megváltoztatását is egyedül a koronázott fejedelem szentesítheti. Ebből kettő következik: először az, hogy az alakilag érvényesnek elismert 48-ki törvények megváltoztatása a királyi trónbeszédben is megtagadhatatlannak elismert közjogi szerint ő Felségének ünnepélyes megkoronázása előtt jogilag lehetetlen. Másodsor az következik, hogy miután a 48-ki törvények megváltoztatása királyi koronázás előtt jogilag lehetetlen, a királyi koronázás törvényesen csak a fennálló törvények értelmében, azoknak épentartása mellett, és így a felelős ministerium közbejöttével lehet végrehajtható. Ennélfogva tévten az, mit Bartal Gy. képviselő ur tegnap felállított, hogy t. i. a 48. 3. t. cz. szerint a felelős magyar ministerium csak a végrehajtó hatalom gyakorlásbani részvételénél jogositva, a törvényszentesítési ténye nélkül is megváltoztathat. Igaz, hogy a törvény szentesítésének ténye a legmagasabb jus majestaticum, melyet a királyi felsége csak maga gyakorol s senkivel sem oszthat meg. — De a törvényalkotásnak nagy művelete nem egyedül a törvény szentesítésének tényéből áll; megelőzik azt a koronának az országgyűléssel való előleges érintkezései, követi a szentesítés tényének az országgyűléssel való közlése.

Ezek oly cselekvények, melyek már a törvény alkotásának módját rendszeresítő törvények végrehajtásához, és így a végrehajtó hatalom köréhez tartoznak. Ezeket Magyarország királyai soha sem végezték, nem is végezhettek magok, hanem végezték hajdan a magyar királyi udv. kancellária által; az 1848-diki 3. t. czikk pedig világosan meghatározza, hogy a magyar kir. kancellária minden teendői a felelős magyar ministeriumra ruháztatnak. És valóban a felelős ministerium világozta bevelt fogalmával tökéletesen ellenkező az, ha teendői köréből éppen teendői legfontosabbika, a koronának a törvények alkotásbani tolmácsolása elvonatnék. Ha elkerülhetetlen — nézetem szerint — jogilag törvényeink visszaállítása, ezen törvényeket revideálni visszaállításuk előtt, politikailag a magyar országgyűlésen lehetetlen. E részben legveszelevesebb lenne az átvizsgálás azon módja, melyet Bartal és Zsedényi képviselő urak javasoltak. Azt mondanék t. i. álljunk előbb el ezen törvényektől magunk, vessük el magunk azokat, és azután revideáljuk. (Éljenzés a jobb oldalon.)

Bartal (közbeszól): Méltóztassék elolvasni beszédemet.

Meglehet, hogy hibásan értettem a beszédet, de ez értelmet vettem ki belőle. (Halljuk.) Mert valjon ezen törvények teljesítése, komoly követelésének elmulasztása, nem annyit tenné-e, mint elvetni ezen törvényeket, elállani azoktól, s ha egyszer ezen törvényektől magunk elállnánk, valjon gondolják a képviselő urak, hogy azokat még valaha revideálhatnánk is? Mire fognánk akkor támaszkodni, ha az alapot, a törvényt lábaink alól magunk elvettünk, ha a megkísérendő revisio később nem a nemzet óhajta szerint sikerül? Az életet, ha elaléltak is, nemelykor meg lehet gyógyítani, de hogy a megholtak is feltámaszthatassanak, azt én nem hiszem! (Zajos helyeslés, taps.) Hogy indokolhassam azt is, miszerint közjogi kérdéseink kiegyenlítése érdekében is törvényeink visszaállítását szükségesnek és célszerűnek tartom, engedje a t. ház — habár talán már kellett volna tal mentem volna is — figyelmét igénybe vennem (Halljuk!) Halljuk!), hogy egy pillantást vethessék azon kérdés fejtegetésére, hogy mi az, a mi közjogi kérdéseink kiegyenlítését és anyagi, átalakulási és társadalmi viszonyaink, a közbejött nagyszertű, változásoknál fogva szükséges átalakulása befecskendezését valóban gátolja. Nézetem szerint ezen akadályok elsősége az, hogy ő cs. kir. Felsége, kegyelmes urunk, a nemzet valódi kívánalmairól és érzelmeiről tévesen lehet értesítve (Helyeslés, igaz!); másodszor, hogy a nemzet a kormányának valódi szándékairól és céljairól — nézetem szerint legalább — éppen nincs értesítve; a harmadik az, hogy az országgyűlési tárgyalások módja, a nemzet és korona közti viszonyos érintkezés — melyet atyáink diatális tractatusnak neveztek — azon nagy számban és fontosságn teendőknél, melyeket töltünk közjogi kérdéseink kiegyenlítése és átalakításunk igényel, kellő, kimerítő és összhangzó megfontolásra nem alkalmas. A magyar nemzet önállása és függetlensége alatt azt érti és értette mindig, hogy köztüjei minden ágazatát Felséges fejedelemnek hozzájárulásával maga intézze el. E jogtudat, ez érzelm történel-

münk tanúsítása szerint — melyben az számtalanszor nyilvánult — évezred óta él a magyar nemzet kebelében. Atyáról fiúra, nemzedékről nemzedékre hagyományként átszármazott öseinkről reánk. Lehet, hogy a legközelebbi múlt időkben, midőn az abszolút hatalom ölműlylyal nebezedett hazánkra, és siri csend uralkodott honunkban, voltak pillanatok, midőn kétségessé látszott a megindulás. Magam is azon időben nem egyszer tettem azon kérdést magamnak, vajjon a magyar nemzet még eleven-e, vajjon ezen érzés a magyar nemzet kebelében létezik-e még? és csak elalélt életet, vagy pedig életlen holt tetem legyen-e? Midőn azonban az 1860-dik év végével az alkotmányosság sorompói — habár csak néhány hónapra is — megnyitáltak és a nemzet felébredt bosszu, nehéz álmából, szóval és írásban nyilatkozhatott, érzelmeit kifejezheté, azon lelkesült egyetértés, melylyel e hon minden polgárai, az ország minden hatóságai, képviselői és főrendei újra, ismét azon közjogi elveket hirdették fenhagyon és vallották sajátjaiknak, melyeket öseink régi törvényeinkben, a jelenkor, az 1848-diki országgyűlésben a különböző időszakok egymástól eltérő eszméjére szert, különböző alakban, de mindig ugyanazon értelemben kifejezték, és melyeket az 1861-diki országgyűlés főiratai legalaposabban kifejezték: akkor minden örök időkre meggyőződtem és kiki meggyőződhetett arról, hogy jogaink tudata, becstünknek érzete és közjogunknak az 1861-diki esztendőben csak újabbban nyilvánított elveikhez való ragaszkodás a magyar nemzet szívéből örökké kiirthatlan lesz. (Zajos helyeslés, taps.) (Vége következik.)

Bartal György beszéde.

(Folytatjuk.)

E szónoklat sok interjektákkal s pleonaszussal levén ellátva, lapunk teréhez képest meg rövidítjük, s a főbb eszméket kísérjük, a mint következik:

Hol látszik ama törvényes megszorítás, mely engem az 1848. V. t. c. nyomán megválasztott népképviselőt jogosan korlátozta abban, hogy hazám kiáltó érdekét, nemzetem veszélyeztetett fennmaradását abstract logicának rideg szabályai fölé helyezze, az utóbbiakból levonható jogos következmények összegéhez csakis föltétlenül ragaszkodjék mindaddig, míg közjogunknak a 48-ki törvények folytán amugy is gyökeresen megváltozott, újabb alapjai szabad egyezkedés folytán concertálva, két oldalú szerződés alakjába foglalva, és a hiteltelenség kezesége mellett megkoronázandó királyunk esküjével szentesíthetők nem leendnek?

Sajnos önmításnak, és kockajátéknak tartanám én, uraim, ha mi közjogunknak mereven separáló egész szervezetét az érdekek hullámozatos mezejére áthelyeznénk, és szemünkkel ama tényállás felismerése elől elvonni kívánánk, hogy nekünk nem annyira a hódítás elvének nefastus vívmányai folytán, miket a szeptemberi es. manifestum máris föl adott, mint inkább Európának az 1848-diki forrongással csakis konstátált átalakulási processusa következtében, azt: amit mi Magyarországnak nevezünk, megmenteni képesek nem leendünk! hogy, mondom!, nekünk ily körülmények közt nem csupán a magyar koronához jogosultsággal bíró saját fejedelmünkkel és annak magyar kormányával van dolgunk, hanem egyszerűen az örökös tartományok népeivel, s a birodalmi kormányal, melynek amaz magát, ha nem is subordinált, de nem is annyira, mint ezt törvényeink megkívánják, független kiegyesítő részétől vallja.

Az uralkodás gondolai, melyek a közös trónt környezik, fűlséges Urunknak — kit nem én, de a nemzet; nem a nemzet de Önnön geniusának nemes és bátor kitörése avatott a mi jogérzetünk legelső, leglogálisabb bajnokává, — nyílt bevallása szerint nem határozódhat Magyarországnak széleiről és általuk csak megkerítve, de nem megoszlatva leend a korona fényét is emelő férfias megállapodással, és ennek lényegesebb rugójával: az őszinte jóakarattal előnkbe terjesztett kérdéseknek nehéz oldala, ha mi azokat kizárólag magyar szempontból kívánók tárgyalni.

Nem elbizakodásból történik, uraim, ha sérelmeink sérelmével ilymód rögtön szembezállani me-rek; bátorságom megfektetése igen egyszerű: Nem hátrányát, hanem előnyét, nem gyenge, hanem erős oldalát látom én helyzetünknek abban, hogy ő Felségének I. m. személyét ezáltal nem az abszolút hatalom miniszterei veszik körül tulnyomó, és nemzetünk — minden írott törvényeink dacára — századokon keresztül nebezedett törvénytelen befolyással: hanem annak politikai jogokkal, és pedig önmagunknak nem minden hozzájárulása nélkül, felruházott egyéb népei, és ezeknek parlamenti értelemben ugyan nem felelős, de mindenesetre alkotmányos, és ennél fogva a nép akaratával számolni köteles kormánya.

Igaz, hogy nem igen volt eddig alkalmunk ez oldalról tettleg bizonyított jóakarataunkért, hogy ne mondjam: halás elismerésben, hanem alkotmányos jogaink viszonyos méltánylatában részesüljünk; sőt ellenkezőleg a politikai kiskorúság sajnos tanúságával találkoztunk, midőn a birodalmi tanács többsége önmagunknak szilárdaságával megegyezhetők vélte, hogy a közjogok eljátszásának eszében ép úgy mint erkölcsben silány teóriáját elsa-játítsa. De az idők jelei már Scherling lovag megindítása előtt határozottan kedvező fordulatra mutatnak; és ha a magyar állam integrálásának, közjogi és belkormányzati önállóságának amaz elismerése, — mely a trónbeszédnek fénypontját képezi, az osztrák tartományok testvéreinek szabad nemzethez illő kölcsönös jogtisztelével, és abbeli őszinte kívánságával találkozik, hogy a személyes unio paizsa alatt közöttünk alakult kapcsolat, melynek közös kifolyásán önnön magunk épen az 1848. III. t. c. 13. §-ban a legnyitabban elismertük, teljesen szabad hozzájárulásunk főtartásával, az idők igényeinek és mindkettőnk érdekében megfelelő módon szabályozni megkísérjük, akkor, uraim! ön-

magától háttérbe szorult ama kérdés: vajjon léteznek-e modalitások, mik az oktoberi es. diplomát vagy a februári es. patenset előttnk acceptassá tehetnék? s előtérbe lépett, kettős nyomatókat nyert s sokkal finomabb élő, politikai eszélyességünket sokkal kényesebb próbára állító másik kérdés: vajjon készeknek nyilatkoztassuk e magunkat alap törvényeink, és különösen a 48-dikiaknak ama módosításaira, melyek töltünk nem egyedül a fejedelem jogos befolyásának restitúciója, a társországok valódi megnyerése, hanem a birodalom hatalmi állása, anyagi fejlődése vagy is kötelességünk és érdektünkben fekvő kettős consolidációja tekintetéből méltán követelhetők?

Egyenlő nyíltsággal, határozottsággal fogok mindkét kérdésre felelni.

Egész kiterjedésben osztom mindazokat, miket a választelirati javaslat szerzője épp oly bölcs mérséklettel, mint statusfőruhi ellet ugy a febr. patensről, mint alapjaiban realisabb, végcéljaiban magasabb, imoditási képességében előnyösebb, de sa-ját törvényhozásunk és executivánk hatáskörét egyaránt megszorító oktoberi diplomáról mond; csak az egyet kívánom az utóbbi illetőleg megjegyezni, hogy az ő Felségének ugyan 1860-diki október 20-án az akkori m. udvari kancellárhoz intézett, és még a febr. patens II. §-ban is idézett legf. kéziratában kifejezett fejedelmi szándoka nyomán — „Magyarország államjogi viszonyainak végleges rendezését a „törvények értelmébeni hitlevél“ kibocsátásával hozván kapcsolatba; a diatális tractatusok útját nemhogy kizárta, hanem keletkezésének első stadiumában számításba is vette. Mindkét államokmányi irányban álláspontomat ily módon constatalva:

Épp oly nyílt és határozott igennel fogok az általam feltett második kérdésre válaszolni; és nem csak beismerni, hogy vannak a 48-iki törvények betűjéből és szelleméből kifolyó közös ügyek, mik nek tárgyalására már 61-iki országgyűlésünk felirátában az esetenként való érintkezésnek elleneink részéről aligha kellőleg méltányolt, mert ha nálunk megfelelő jó akaratra talál, a célszerű megoldást már az első esetben megadhatott modalitását önkénytel felajánlottuk; hanem kiemelni azt; hogy ugyanezen feliratainkban valamit az előttnk fekvő javaslatban a 48-ki törvények szűk keretén önnön magunk immár túl is mentünk, amennyiben akkor, és most is készeknek nyilatkozunk „azt, amit tennünk szabad s amit önállásunk, alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvény-szabta szigorú kötelesség mértékén túl is méltányosság alapján politikai tekintetből megtenni.“ Közös érdektőltek ismerték föl tehát az 1741. 11. és 1790. 17. teikben világosan érintett, de a 48-iki-akban is menten hagyott külügyek, és azok kezelésének, valamint a cs. kir. udvar illó eltarításának költségein túl a statusadosságok és kötelezettségek terheit, és közvetve azoknak pénzügyosaink rendezéseig külön nem választható, de a status hitelenek egyéb tekintetei által is ajánlott egységes kezelést; és célzatosan mellőztük, a vámegegyesítést; én legalább nem bíztem, hogy találkozzék bárki is e hazában, ki a közbenső vámvonal újból föllállítását csak egy szóval is sürgetni mernészel.

E vámegegyesítés pedig, valamint a közlekedési vállalatok nagy része irányában már is elvált, és általunk legalább elvileg vissza nem utasítható statuskötelezettségek önmagunkban feltételezik: a külkereskedelmi érdekek azonosságát: a monarchia két felében megállapítandó adónemek kompatibilitását; az imént érintett kölcsönös biztosítási, segélyzési modalitások egységes fejlesztését s az internationalis fogalom könnyítésére vonatkozó minden ügyeknek józan közösséget; minek további corollariuma gyanánt a kereskedelmi törvények alapelveinek szükséges egybehangzását, az olcsó, a gyors és biztos érintkezés egyéb feltételeinek az egyes államok közt már is divatba jött szabad egyezmények általi előmozdítását, de koránem az összes kereskedelmi, közlekedési és financerendszer egységét — kell hogy felemlitsem.

Hogy a birodalom anyagi érdekeinek fejlesztése a központosításnak ama foszes gépezetét nem igényli, sőt meg nem tűri, a melybe azokat a rendszer fanatikusi kereskedelem és közlekedés szempontjából szorítani oly mód nélkül igyekeztek, an-nak behívonyításul elég leend a fogyatkozásokat megértenem, miket az ellenünkben oly kategorice felállított elvnek alkalmazása még a patensek fénykorából felmutat. Avagy nem tartozik e még jelenleg is az országos utak építése, fentartása nálunk az egyes megyék, illetőleg az összesített közmunkaváltság, egyebtől az országos alapok terheiből? nem kell-e az utóbbiak a kisebb és középfolyók szabályozási költségeit, több részben a nagyböbökét is viselni, s egybenmül közlekedési vállalatok megindításához, mint ez nálunk a losonei és alföldi vasutra nézve legközelebb történt, már csak kölcsönök útján is járulni? Mifele különös panacea fekszik abban, hogy az országos építészet a közigazgatás organumaitól elkülönítve, és ezeknek de facto mégis alárendelve kezeljük? A mindennapi forgalomnak, a belkereskedésnek ezernemű mozzanatait, azoknak a helybeli, vidéki és országos viszonyokhoz alkalmazandó felügyeletét, s a fejlesztésőkre célzó rendszabályok keletkeztetését lehet-e okszerűen a községi, kerületi és országos hatóságok önálló intézkedése alól elvonni? és miért kellene ép az utóbbiakra nézve saját országgyűlésünk befolyását megszorítani, mely a es. diploma es patens értelmében szervezve csekélyebb hatáskörrel bírta, mint az alája rendelt közigazgatási hatóságok? Amennyiben pedig a centralisatio e tekintetben máris létezik.

Igy például első tekintetre plausibilisnek látszik azt a posták, távúradók, vasutak, a kül- és belkereskedés eme hatalmas emelvényének igazgatására nézve feltétlenül igénybe venni; holott mégis tagadhatlan tény, hogy Némethon, Sváje, Belgium és Németalföldnek roppant internationalis forgalma ennek hiányával és csakis a fenebb érintet szabad egyezmények alapján minden fenakadás s a nálunk oly gyakoriakká vált panaszok nélkül existál? Vagy talán látjuk-e — különösen mi — legkisebb jó eredményét ama központosításnak, melynek schablonja a vasuti hálózat legmellékesebb ágaira is kiterjesztetik? Hisz elnézve a tisztavölgyi pályának peripateticus vonalától, elnézve az államvasutnak, és az oravicai bányának annak idejében bangosan meg-

rött vesztegetéséről, elnézve a soha eléggé meg nem bonyolított eljárásról, mely a Királyhágon inneni és tuloni közvéleményt és érdekeket valóban arczsértőleg követeltetett, és elnézve ama vezetési eljogoktól, melyek az Alföld-Fiumei vállalat létesítését nehezítik; nem kell-e saját nyers terményeink, különösen gabnánk, lisztünk kivételének legfőbb akadályait, s a felszámíthatatlan deperditának főokát, mely innen az egész birodalomra hárulnak, azon selejtségekben keresnünk, melylyel a hírhedt egységes kezelés a status garantijával ellátott pályák, jelesen pedig a tengeri kivételre számított déli vasút engedélyezésénél is a garantit nyújtó adózók érdekeinek biztosításáról megfejtkezett? és viszont: hány merőben provinciai érdekű vállalat veszi már is igénybe az abból semmi hasznout nem huzó távol tartományok adozási képességét? Avagy birja-e valaki állítani, hogy e részben a reciprocitás a választás már is érvényesítve van, vagy az eddig követett eljárás mellett valaha leendő?

De — mondják elleneink: „a finallgyben már csakugyan teljes egységnek kell léteznie; mert egyenlőségnek kell uralkodni a közterhek viselésében; ezt kívánják az igazság, a méltányosság, az egyenjogosság”. Hangzatos szavak, uraim! csak hogy kivéve az esetet, hogy a centralisatio ama mérvben alkalmaztatik, mely felett immár maga Franciaország is páleázott, az adozásnak egyenlőség nagyobb államokban bajosan, a historiai alapokra legkisebbé reflectáló Ausztriában pedig éppen nem létesíthető; mert elnézve a községi adók ropant differenciáitól; mily különbségeket állapítanak meg nálunk a fennálló országos és különösen az urbéri pótlékok? vagy azt hiszik elleneink, hogy az adózó e részben az egyenlőséget már is helyreállítottak vélandi, ha neki megmagyarázzuk: hogy hiszem ez csak országos pótlék, és nem telivér státusadó?

Még nagyobb eltérésre szolgáltathat okot a cs. diplomának és patensnek már is vita alatt levő ama rendelkezése, mely az egész finallgyet közsnek canonizálja, a saját belügyeink és törvénykezésünk feletti legistatit azonban, tehát közvetve az azok kezeléséhez megkövetelt költségek megállapítását is, reánk, illetőleg a magyar korona országgyűlésére bizzá. — Véleményem szerint nagyon is helyes a több oldalról felgördített ellenvetés, hogy egyik hatáskör a másikat kizárja; mert ezek nem intézkedhetnek szabadon, ha a költségek, végös megállapításában a birodalmi tanácsnak: szélselytől, pressió gyakorlatától diktáltatott vetőja fligg felettünk? ha pedig ettől felmentetnek, s az utóbbi a speciális budgeteket egyszerűen tudomásul venni kénytelen; hová lesz ismét ama legmagasabb arbitrage, melylyel az a birodalmi összes budgetet illetőleg fölrüházthatott? Igaz: van egy út a kínos dilemmából való kibontakozásra, ha t. i. a speciális budgetek kiadásaira szánt összegek a statusadók rubrikájából kivételnek; amde ekkor, uraim! megszűnt még a szoros értelemben vett államterhek híresztelt egyenlősége is!

„A finallkezelésnek vagyis a finallcek feyverrel és feygyver nélkül militáló seregének kell egynek lenni!” mondják ők; „adózunk nem örömet ugyan, — de megadással; adoznánk — ha lehetne — még erőnkön is föltit, csak hogy az államban államot képező, és — az egyesektől elvontan legyen mondva — az ügyetlen experimentálás, folytonos elnyomás minden odiumát magukban személyesítő idegen finallce organumoktól, — s az egységes kezelés által előidézett egyenlő nyomortól szabaduljunk!” mondják mi! Nem szándékom azonban még e részben is érzés-politikát űzni, és ennél fogva biztositom ama Lajtán tuli notabilitást, mely azt utonutfele szemünkre vetni, s ez elevenített saját olympi státusbölcséségének, Minervákat szülemelő, de elvégre is meg nem szülő érdekes állapotának szerénytelen expositiójára, s holmi — vajha — ártatlan paripászokra felhasználni oly igen szerető: hogy attól különváló okok határoznak arra, miszerint éppen az ily értelemben vett finallcegyeséget már a birodalmi háztartás tekinteténél fogva is a legkarosabbnak tartsam, s ehhez képest minden tartozkodás nélkül declaráljam, hogy azt bármí árért szabad akaratommal elvállalni nem fogom!

Bizonnyosan első vagyok azok közül, kik a birodalmi tanács érdemes tagjainak eddigi törekvéseit méltányolják, miknél fogva, ők az állam bevételei és kiadásai közt nélkülözhetetlen egyensúly helyreállításán fáradoztak; úgy vélem azonban, hogy ama tárcában, mely ellen intézkedik legfőképp támadásait, saját alkotmányos tüzéségükkel soha sem fogtak eléggé tág rést löbteni; a miért is célavezetőbbnek tartanám, ha figyelmüket inkább a civilis administratio terén, mely pedig sokkal nagyobb mérvben létesíthető, a statusbiztonságot éppen nem kockáztatná, és egyuttal az alkotmányos garantit kulminatióját is valósió megtakarításokra irányozták volna.

Ne feledjük, hogy az autonom rendszer valódi olesóságának, realis előnyének alapjai nem a készpénz-fizetések kisebb mérvében, hanem a méltányosság amaz elvének liberális alkalmazásában keresendők, mely szerint az általa eszközölt megtakarításokat kiki a maga javára, vagyis ama terheinek könnyítésére kívánja azonnal felhasználni, melyeket aránylag legulsúlyosabban érez, vagy a melyek egyéni típusával leginkább ellenkeznek. Az esethen tehát, ha e mentőszerszel nem csak is újból experimentálunk, vagy a mint ezt a volt osztrák állam-minister saját abortiv kísérleteit illetőleg bevallani kegyes volt: a költségeket még szaporítani, hanem valahára a sikert el is érni akarnók, szükséges, hogy büverejének kulcsát: a szabadrendelkezést az alkuba befoglaljuk, s az anyagi olesóságot morális becsértéssel ellensúlyozva, megadjuk az elemek összegének: a nemzetnek ama magasabb szellemi rugókat, melyek csakis a politikai nagykorságot megillető józan szabadság és valódi önkormányzás körében feltalálhatók.

Ez volt, uraim! és lesz is mindig nélkülözhetetlen előfeltétele ama selfgovernmentnek, amaz olesó muniipális administratióknak, melynek oltalma alatt Ausztriának finallcei egyedül tatarozhatók; a minek valósióását azonban Európa nagyobb államai közül csakis Angolhon és Magyarország képesek felmutatni azért, mert a kormányok rövidlátó szűkkeblűsége annak conditio sine qua non-ját a népeknek nyújtani vonakodott!

Kell tehát, hogy a birodalomnak általunk is

közöséktől ismerendő kiadási helyes arány szerint a német-szláv tartományok és Magyarország közt felosztván, a mindegyikünkre esendő járuléknak és specialis kiadásainknak, a létező vámegegyesülés által föltételezett homogen, de a nemzetgazdasági állapotok különböző stadiumához, az egymástól annyira eltérő népgépiusához, szokásaiboz képest különböző arányban és különböző modalitások mellett igénybe vehető forrásokból leendő kiteremtése; a kivetett adók leggyeszerűbb, legolcsóbb, legkevesebb netto különbséggel járó beszedése, és a nemzeti vagyonnak megfelelő gyarapítása, vagyis: az országos földmívelés, ipar és belkereskedés fejlesztése, a közmunka és belközlekedési eszközök észszerű kezelése föltölt a korona jogainak menten hagyásával: itt Magyarország gyűlése, amott a német-szláv tartományok képvisellete, és az ezeknek alárendelt külön kormányorganumok és autonom muniipiumok a monarchia közjátát illetőleg csak is hasznout hajtható nemes versenyben, melytől mi nem félünk, de — önállólag intézkedjenek.

(Folytatjuk.)

Követválasztási mozgalmak.

— Szék, febr. 17. E város részéről is ma bevégződött a pesti közös hongyülésre küldendő követi választás. A 625 föltitakból megjelentek 559 en, a kijelöltek közül 422 szavazattal a kebelből Nagy Károly volt 1848 diki képviselő most is elválasztott; Nagy Samu kapott 120, még más négy egyén mind össze 17 szavazatot. K.

Marosszék febr. 17. 1866. — Elkésve bár — de hagyva nem!.. ír pennám sok csodát!!

A 100-as bizottmány még január 30-án összeült a választási két kerülettel állván meg, a felső kerülettel Ny-Szereda, és az alsó kerülettel M. Vársárhely központi városokkal. Megválasztotta végre a központi bizottmányt, az előmunkálatok és választásnak a kiadott utasítás értelmében leendő átvitelére.

Három nappal később tehát febr. 3-án ezen szék értelmiségéből legalább is 200. tag id. főkirálybíró ő mlga által egy magán színezett értekezletre vala azon czélból összehíva, hogy a pártokra szakadt értelmiség, a pesti hongyülésre küldendő követekre nézve határozott megállapodást létesítsen. Végig hallgattuk a szonoklatokat, a nélkül azonban, hogy azok bármelyike által is — a különben óhajtott — czélhoz közelebb juthattunk volna.

Vártunk határozott kijelöléseket, hogy azokra nézve kiki a maga reflexioit tehesse meg, és így — mint egy nyílt csatában — nyerje el méltó babérát az érdem... a hivatottság!.. Mennyire megbecsülhetlen volt a tér, .. mily nemes mily férfias vala a czél! nyíltan kimutatni azt, hogy Marosszék értelmisége érett tudatával bir a jelen helyzetnek, s távol a szenvedélyességtől... távol az önérdéktől a jelöltekben nem magának értéket, hanem a hazának képzett bajnokot... hű gyermeket keres!.. Hasztalan!.. a tér el volt zárva, s a lefolyt szonoklatokban — annak megnyitása helyett — végig hallgattunk egy hosszas pirongatoriumot: hogy ez a conferentia, így meg amugy!.. nem illetékes arra, miként annyi ezer nevében pactáljon, .. határozatot hozzon, egy szóval hogy a küldendő két követ személyében megállapodjék. Továbbá utasítva lettünk arra, hogy a ki követ akar lenni „nyilatkozzék”, vagy rövidebben mondva: tartsa fel az újját!.. És így a conferentia két és fél órai együttlét után, megállapodott mégis annyiban, hogy a kolozsvári gyűlésre küldött követek, jelentésüket közigazgatási titon a falvaknak küldjék meg.

A központi bizottmány f. hó 5-én kezdte meg működését, szervezte magát, commentalta az utasítást, megválasztotta a 8. járásban kiküldendő három három tagból álló összeiró bizottmányokat, és megválasztotta a két kerület szavazatszedő commissioit. A gyűlés végén fölhozta elnök s id. fötszt ő mlga. mennyire üdvös volna a közös hongyülésre küldendő követek mellé két vagy legalább egy követi irnokot felküldeni, és egyszersmind e czélra 50. o. frtot ajánlott föl. Az ajánlat nagy tetszéssel fogadtatván, hiszem hogy ily nemes példa — a szük idő dacára — követőkre talál.

Már más nap tehát e hó 6-án az egygyes járásokban kiküldött bizottmányok megkezdtek munkálataikat, s azokat 15-ig teljesen elvégezvén ugyan akkor be is adták. A szavazatok száma meghaladja a 7000-et.

A központi bizottmánygyűlésre, mely alkalommal a választás napja is ki lesz tűzve, 20-án lesz, és így hiszem, hogy a választás martius első napjaiban le fog járni.

A jelöltekről, illetőleg a pártokról annyit irhatok, hogy miután több jelölt le s visszalépett, jelenleg csak három párt van. Ezek egyike mind a két kerületben viszi id. gróf Teleki Domokos ő mlgát; hogy ha mindkét járásból megválasztathatnak, akkor egyiket a magának tartsa meg, a másodikat a felső kerületben viszi Tolnai Gábor, és a harmadik az alsó kerületben viszi Antal Imrét. Cserefalvi.

— B. Szolnok felső kerületében ma 22-kén lesz a választás. Erzsébetvároson 26- és 27-én.

— Udvarhelyszékről vett tudósításunk szerint most Horváth János is visszalépett, s így Bolya Miklós követté választatása csaknem bizonyos.

— A mint M. Vársárhelyről értesítenek, ott ma és holnap lesz a követválasztás. Értesítésünk szerint ott is többen keresik a követi állást.

— Illyefalván megválasztották Székely Gergelyt, S. Sz. Györgyön gr. Kálnoki Pált, Bereczken Gábor Imre urat; ez utóbbit a szász lapok

igen nagy örömmel üdvözlük, mint a ki a szebeni gyűlésnek is tagja volt.

— Csikszékből írják nekünk, hogy ott e hó 15-én Csik-Somlyón nagy népességtől érkekeztet tartatott Mikó Mihály elnökelete alatt, a követjelölés kérdésében. Szenvedélyes vita kelt azon indítvány folytán, hogy miután a szék két választó részre osztott, a kijelölés is a két részben külön történjék. Ezen magában következtetése indítvány elvetetett. Legelőbb Mikó Mihály kiálták ki közlekedéssel egyik jelöltnak, mire ez elnöki székét elhagyá, de közkívánatra ismét elfoglalta. A másik állásra éppen 9 követ jelöltek. Egyik jelölt Antalfi K. egy dicsért szonoklatban az előbbi követ Mihály Gergely részére lemondott, a többi is mind lemondá, kivéve Lázár Dénezs és Boeskor Mihály urakat, a kik Mihály Gergelyvel a választásnál versenyezni fognak. A választás jelen hó 20-án veszi kezdetét.

Különfélek.

*. A bécsi s pesti lapokban a következő nagyfontosságu hirt olvassuk: „Ö Felsége legmagasabban elrendelni méltóztatott, hogy ez évben egész Magyarországon ne tartassék ünnepcozás; illetőleg, hogy az mindaddig felüggesztessék, míg az országgyűlésben a katona-állitási törvény keresztül nem vitetett. Az ezen évi katona kötelezetek mindemellett nem szabadítottatnak fel a későbbi ünnepcozás alól.” Miután ma már Magyarország fogalmába Erdély is benne van, s az összes haza törvényeit közös országgyűlés hozza, csak örvendhetünk e hír valóslulásán.

*. Maszák Hugó fiatal író, gyorsíró, képiro és fényképiro közlekebből vezette Pesten oltárhoz Barabás Miklós bájos és szelleműs leányát Adélt.

*. Albisi Lászlónak rendező jutalmán szombaton fog színe kerülni a híres „Jóbarátok” parodiája: „A Jóbarátocská” és „A f e h é r szék f u.” Mindkettő eleven és mulattató vigjáték. Franciaiból fordította Szerdahelyi Kálmán.

Sz. 114. — 1866.

— Ifj. Toroczka Sándor ur egy hozzánk be küldött nyilatkozatában óvakodik azon Tordán terjesztett hír ellen, mintha ő Toroczko völgyében K. L. követjelölt mellett működött volna a választók között, s meggyőződését mondja ki, hogy mindazok, a kik őt ismerik, e hirt légből kapott rágalomnak tartják.

— Csiki István erzsébetvárosi követjelölt, mint a ki onnan a kolozsvári gyűlésre is megválasztott követ volt, írja, hogy ott, mint állitattik, pénzigéret, utziifadás, hivatalos befolyás általi fenyegetések s abbeli ámitás mellett, hogy a kolozsvári követek Pestre meg nem választathatók, folyt a korteskedés ellenökben, a volt követek azonban a józan közvéleményre bizzák a választást, és maguk mellett éppen nem korteskednek, s a „K. Közöny” február 13-diki számában általánosságban tartott észrevételt magukra nem vehetik. Senki sem is érette reájuk; magatartásuk a kolozsvári gyűlésen olyan volt, miképp csak óhajtható, hogy megint ők választassanak.

— „Kolozsvári könyvtáros Stein János ur az erdélyi országos tébolyda elme-betegei számára 20 kötet mulattató tartalmu munkákat átadni sziveskedett. Mely emberbaráti ajándékért ezennel szives köszönetét nyilváníta azon intézet igazgatósága.” Dr. Schnireh, igazgató.

Politikai hírek.

Angolország. London, febr. 15. A legújabb amerikai posta szerint Diaz juarista vezér erősen megszállva tartja Oajakát s Michoacanban Palacio 3000 embert vezényel; az a hír továbbá, hogy a californiai határnál köztársasági berontó hadtömeg gyülekezik, mely a francia őrseggel el látott Sonorába akar betörni. Acapulcoóban a francziák sokat szenvednek betegségek miatt. Gyakori szökések fordulnak elő.

Francoiaország. Páris, febr. 13. A senatus mai ülésében Ségur-Aguesseau gróf, Bonnehose bibornok, s Gemeau tábornok, hosszasan beszélték a szeptemberi egyezményről, bizalmatlanságot fejezték ki a flórencei kabinet iránt, s kijelentették, hogy a pápa világi hatalmát meg kell oltalmaznia Francoiaországnak. B o n j e a n senator azon nyilatkozatra ragadtatta magát, hogy a pápaság világi hatalma nem életképes.

Rouher államminiszter mondá, hogy a sept. egyezmény két világi souverainitást állapított meg Olaszországban; aztán azt iparkodott bebizonyítani, hogy a flórencei kabinet loyaltása iránt felmerülő kétségek nem igazolhatók. Ha a kormánynak ki kellene jelentenie: mit fog tenni, úgy ez annyi vol-

na, mint az actio szabadságát vagy megbénítani, vagy megsemmisíteni. Francoiaország mindig arra törekszik, hogy a pápai kormányt az olasz királlyal kibékéltesse.

Olaszország. A pápai csapatok főparancnokán Goyon ajánlatott a pápának. A szent atya elejénten erről nem akart tudni, azonban már alkudoznak e tárgy felett, de nem igen valóslított a siker, mivel hallomás szerint Goyon elfogadhatlan feltételekhez köti ezen állás elvállalását. Azt kívánja egyebek közt, megmaradjon átélése esetében is a császár hadsége, s csak két évre akar beállni a pápa szolgálatába. A „Moniteur” mindezekről mélyen hallgat, hanem azt kiemeli, hogy ő szentségo részvét-iratot küldött Victor Emmanueltnek Otto hg halála alkalmából, melyben tudatta, hogy a boldogult lelkinyugalmaért egy misét mondott. Hittelt érdemlő tudósítás szerint már megérkezett az orosz követséghez a visszahívó czári rendelet. E szerint megszűnt a diplomatiai érintkezés Róma és Oroszország között.

Németország. Berlin, febr. 11. A képviselőházban folytatott a vita Hoverbeck indítványa felett. Twesten így végezte beszédét: A föltöltsék ugyanazon joggal támadhatná meg a király sérthetlenségét is. A kormány felhívta maga ellen a nép lelkiismeretét. El vagyunk határozva, a haza becsületét erőlesen megoltalmazni, készek vagyunk szenvedni s tudni fogunk cselekedni. Az igazságtügyi miniszter mondá: Twesten vádjainak visszautasítására nem találom parlamentaris kifejezéseket. Gneist nyilatkozata, hogy 4000 bírósági tag között mindig van néhány olyan, kik a kormány ohtajása értelmében hoznak itéletet, — a törvényszékek ellen a legnagyobb vádat, az esküszegés vádját foglalja magában. Bismarck: Önök javaslata a föltöltséket a ház igája alá akarja hajtani. Akkor aztán kamarai s nem kabinet igazságszolgáltatásunk volna. Önök büntetlentl akarják hirdetni az injuriát. A rágalom nem vélemények, hanem oly cselekedetek, melyek ellen önöket a törvény nem védheti. Schulze: A mi tiltakozásunk az egész országra, a porosz bírák lelkiismeretére s tudományára és becsületére hivatkozik. A képviselő házra nézve az egyetlen illetékes itelőbíró: az összes porosz nép. Simson kijelentette, hogy ő politikai pártfeleivel a határozat mellett fog szavazni. A fötörvényszék itélete — mondá — a kormány visszavonulását jelző első lépés. Végre Hoverbeck javaslata, névszerinti szavazás folytán 263 szavazattal 25 ellen elfogadtatott.

A képviselőház miniszteri töredéke egy a királyhoz intézendő felirat felett tanácskozik, melynek főtartalma ebből áll: A képviselőház eláll a Frigyes hgre és a szövetség beavatkozására vonatkozó indítványoktól, támogatja a kormány abbeli politikáját, miszerint a hgségeket Poroszország koronájának a personalunio utján törekszik megnyerni, s kívánja, hogy a mostani katonai költségvetésre kedvező határozat hozassék, hogy Poroszország kezdeményezhessen s hatalmi ereje növekedhessék.

É-Amerika. Newyork, febr. 3. Weitzel tábornok az állítja, hogy ő misem tudott Bagdad elfoglalásáról. Az unio kormánya hasonlóképp fog nyilatkozni. A Bagdad elfoglalásában részt vett észszakamerikai vizsgáló bizottmány elé fognak állitani. Weitzel tábornok a riograndei kerületben levő fegyvereket mind befogatni rendelte. Juarez Texasba menekült.

Ujabb. A főrendek febr. 19-ki ülésében a válaszfelirat felolvastatott. Ebben köszönet mondatik ö Felségének a jogfolytonosságról. Elénk örömmel üdvözlük a főrendek Erdély régen várt fiait, s örömet törekszenek arra, hogy Erdélyre nézve méltányos megállapodás létesüljön. Horváthországgal készek, mint társországgal kiegyezni. Az octoberi diplomát a magyar alkotmány forrásul el nem fogadhatják; a februári patenshez, mely a pragmatica sanctioiban biztosított jogokba ütközik, a főrendek soha sem járulhatnak; de elismerik a közös ügyeket, s készek a kielégítő megoldásra közremunkálni. Kívánják a felelősiministerium és megék helyreállítását, a politikai elitélteknek amnestiat, és a király megkoronázását. A felirat szépen van fogalmazva. Jövő számunkban adjuk.

Berlin, febr. 19. Az államministerium ma Grabowhoz egy iratot intézett, melyben a képviselő háznak Lauenburgra, a föltöltsék határozatára, s a képviselő-ünnepeyre vonatkozó határozatait alkotmány-elleneseknek, s ennél fogva el nem fogadhatóknak nyilváníttatnak, s mint ilyenek az elnökhöz visszaküldetnek.

A tegnapi népgyűlésben elhatározott felirat ma küldötség által adatott át Grabownak. Grabow megköszönte azt.

T. és felelős szerkesztő DOZSA DÁNIEL.

Kolozsvári naptár a jövő hétre.

F e b r u á r		Nap kél	delel	nyugszik	Hold kél	delel	nyugszik
25 V.	G. 2. Valpurga, Lázár	66. 49p.	12.13p.17m.	56. 38p.	1645p.e.	9614p.e.	3654p.r.
26 H.	Victorin, Claudius	6 47	12.13 7	5 40	2 48 e.	10 6 e.	4 38 r.
27 K.	Leander, Nestor	6 46	12.12 56	5 41	3 53 e.	10 56 e.	5 15 r.
28 Sz.	Romanus, Martialis	6 44	12.12 45	5 42	4 57 e.	11 43 e.	5 50 r.
1 Cs.	Martius. Albinus	6 42	12.12 34	5 44	6 1 e.	* *	6 20 r.
2 P.	Simplicius	6 40	12.12 22	5 45	7 4 e.	12 29 r.	6 48 r.
3 Sz.	Kunegunda	6 38	12.12 9	5 47	8 5 e.	1 13 r.	7 15 r.

Holdtölte Mart. 1. 16. 26p. 30m.-kor. — Márs és Jupiter hajnales, KDK.

Saturnus 11 órakor kél. KDK.

